

Monika J. Nawracka

4

NAUCZANIE JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

**w perspektywie
refleksyjnej
i kulturowej**

Nauczanie języka polskiego jako obcego
w perspektywie refleksyjnej i kulturowej

Nowe w Glottodydaktyce

Studia lingwistyczne
i pedagogiczne

nr 4

Redaktor naukowy serii:

Przemysław E. Gębał

Rada naukowa serii:

prof. dr hab. Władysław T. Miodunka

prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz

dr hab. Krystyna Błeszyńska, prof. SGGW

dr hab. Beata Pitula, prof. PŚ

Z prac Instytutu Badań nad Edukacją i Komunikacją
Politechniki Śląskiej w Gliwicach

Monika J. Nawrocka

Nauczanie języka polskiego jako obcego w perspektywie refleksyjnej i kulturowej

Kraków–Gliwice 2020

Monika J. Nawracka, Politechnika Śląska w Gliwicach

 <https://orcid.org/0000-0002-7247-9925>

 Monika.Nawracka@polsl.pl

© Copyright by Monika J. Nawracka, 2020

Recenzent

Prof. dr hab. Władysław T. Miodunka

Opracowanie redakcyjne

Urszula Lewoc

Projekt okładki

Anna G. Jędrzejec

ISBN 978-83-8138-164-2 (druk)

ISBN 978-83-8138-298-4 (on-line, pdf)

<https://doi.org/10.12797/9788381382984>

Publikacja finansowana przez Politechnikę Śląską

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.pl>

Spis treści

Podziękowania	11
Od Redaktora serii	13
Wstęp	19
1. Charakterystyka badań.....	25
1.1. Pytania i cele badawcze	25
1.2. Interdyscyplinarność pracy.....	26
1.3. Język i rozwiązania terminologiczne	30
Nauczanie i uczenie się	31
Uczący się i nauczający	32
Kultura – operacjonalizacja terminu	33
Międzykulturowość i transkulturowość	35
1.4. Podsumowanie	36
2. Refleksyjny proces glottodydaktyczny. Założenia i koncepcje....	39
2.1. Refleksyjność w procesie nauczania i uczenia się	40
2.2. Autonomia i półautonomia osób uczących się i nauczających	48
2.3. Konstruktywizm i transmisyjność w procesie nauczania...	57
2.4. Praktyka pedeutologiczna w <i>Europejskim portfolio dla studentów – przyszłych nauczycieli języków</i>	62
2.5. Podsumowanie	69
3. Od kultur/y i międzykulturowości ku transkulturowości.	
Perspektywa różnych dyscyplin naukowych	71
3.1. Kultura w ujęciu antropologii kulturowej.....	76
3.2. Kultura w ujęciu pedagogicznym i psychologicznym	85
3.3. Kultura w ujęciu filozoficznym i społecznym	102

3.4. Kultura i międzykulturowość w ujęciu lingwistyki kulturowej i międzykulturowej	108
3.5. Podsumowanie	123
4. Kultura oraz kultury w procesie glottodydaktycznym	125
4.1. Perspektywa instytucjonalna	126
4.1.1. Założenia kształcenia kulturowo-językowego.....	138
4.1.2. Kształcenie językowe w świetle standardów europejskich	140
4.1.3. Kultura i kultury w założeniach programowych.....	151
4.1.4. Ustawodawstwo.....	160
4.1.5. Podsumowanie	161
4.2. Glottodydaktyka ogólna	161
4.2.1. Opracowanie ogólnometodyczne	162
4.2.2. Prace germanistyczne i romanistyczne	167
4.2.3. Prace anglistyczne	181
4.3. Podsumowanie	196
5. Kultura w nauczaniu i uczeniu się języka polskiego jako obcego. Od racjonalnego empiryzmu do międzykulturowości	197
5.1. Propozycje systematyzacji refleksji nad nauczaniem JPjO....	199
5.2. Kultura niezwerbalizowana, czyli racjonalna praktyka.....	204
5.3. Kulturoznawstwo – realioznawstwo – leksykultura	212
5.3.1. Kanon kultury polskiej	212
5.3.2. Komponent kulturowy w języku	223
5.3.3. Kanon – międzykulturowość – edukacja regionalna...	231
5.3.4. Kultura i pragmatyka	236
5.3.5. Aspekt kulturowy w certyfikacji znajomości JPjO	238
5.4. Perspektywa międzykulturowa – ku transkulturowości	241
5.4.1. Między linguakulturą a uwrażliwianiem międzykulturowym	241
5.4.2. Interdyscyplinarność i glottodydaktyka porównawcza	253
5.4.3. Kultura zintegrowana i glottodydaktyka porównawcza	259
5.4.4. Poststrukturalne spojrzenie holistyczne	292
5.4.5. Literaturoznawstwo	295
5.4.6. Metodyka	296

5.4.7. Analiza dyskursu	298
5.5. Przykładowe rozwiązania dydaktyczne, metodyczne i programowe	317
5.5.1. Zarys programu kompetencji socjokulturowej w nauczaniu języka polskiego jako obcego na poziomie progowym Władysława T. Miodunki (2009c)	320
5.5.2. Program nauczania realiów i kultury zintegrowany z nauczaniem języka Przemysława E. Gębala (2006a)	323
5.5.3. <i>Programy nauczania języka polskiego jako obcego, Poziomy A1-C2</i> pod red. Iwony Janowskiej, Ewy Lipińskiej, Anny Rabiej, Anny Seretny oraz Przemysława Turka (2011)	326
5.5.4. <i>Co warto wiedzieć. Poradnik metodyczny dla nauczycieli języka polskiego jako obcego na Wschodzie</i> Anny Dąbrowskiej, Urszuli Dobesz oraz Małgorzaty Pasięki (2010)	330
5.5.5. <i>Kultura polska. Silva rerum</i> pod red. Romualda Cudaka i Jolanty Tambor (2002)	337
5.5.6. <i>Bliżej Polski. Wiedza o Polsce i jej kulturze</i> Anny Butcher, Barbary Guziuk-Świca oraz Aliny Laskowskiej-Mańko (2003) i <i>Bliżej Polski. Wiedza o Polsce i jej kulturze</i> (część II) Barbary Guzik-Świcy i Anny Butcher (2013)	339
5.5.7. <i>Z polskim w świat. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego</i> Róży Ciesielskiej-Musameh, Barbary Guziuk-Świcy, Grażyny Przechodzkiej (2006)	342
5.5.8. <i>Polski jest cool, seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1</i> Ewy Piotrowskiej-Roli, Marzeny Porębskiej (2013)	344
5.5.9. <i>Po polsku po Polsce. Podręcznik do nauczania języka polskiego jako obcego oraz kultury polskiej jako początkujących</i> Adrian Prizel-Kanii, Dominiki Bucko, Urszuli Majcher-Legawiec oraz Katarzyny Sowy (2015)	347
5.5.10. <i>Polak potrafi! O wielkich Polakach w Polsce i na świecie</i> Urszuli Majcher-Legawiec, Mariusza Czecha, Pawła Dudka oraz Katarzyny Sowy (2016)	350
5.5.11. <i>Survival Polish Crash Course</i> Ewy Kołaczek (2016) ..	353

5.5.12. <i>A to polski właśnie! Podręcznik do nauki języka polskiego dla młodzieży polskiej na Wschodzie</i> Piotra Garncarka, Anny Rabczuk, Marty Skury, Magdaleny Stasieczek-Górnej, Aleksandry Święckiej, Natalii Yaumen (2016)	354
5.5.13. <i>Słownictwo polskie w ćwiczeniach dla obcokrajowców</i> Anny Seretny (2016)	360
5.6. Podsumowanie	361
6. Kultury w świetle badań jakościowych.....	371
6.1. Badania jakościowe i ich refleksyjność.....	371
6.2. Projekt badawczy.....	378
6.3. Analiza rozmów z osobami uczącymi się polskiego.....	385
6.3.1. Martin.....	385
6.3.2. Alice	393
6.3.3. Sohrab.....	402
6.3.4. Nina.....	406
6.3.5. Armin	419
6.4. Analiza rozmowy z osobą nauczającą	429
6.4.1. Anka	429
6.5. Podsumowanie badań.....	444
Zakończenie	451
Bibliografia	457
Źródła internetowe.....	482
Summary	485
Резюме.....	489
Indeks osobowy	493

Dedykuję
Beacie E. Nawrockiej
i Izabelli A. Janeckiej

Podziękowania

Dziękuję – nie tylko za rozmowy – moim koleżankom lektorkom i kolegom lektorom, studentkom i studentom, uczniom i uczennicom – osobom, które bezinteresownie poświęciły mi swój czas, żeby opowiedzieć o doświadczeniach związanych z nauką języków obcych: Miszy, Alice, Alex, Leo, Hanie i jej rodzinie, Mohammadowi, Ani, ojcu Kuby, Ninie, Besserwisserowi, Idzie, Arturowi oraz innym, którym obiecałam niewymienienie z imienia i nazwiska.

Niniejszym pragnę wyrazić wdzięczność za wsparcie w pisaniu doktoratu, a następnie w przygotowaniu monografii.

Serdecznie pragnę podziękować mojemu Promotorowi – Profesorowi Przemysławowi E. Gębalowi, który mi zaufał, nieustannie inspiruje i wspiera, oraz Profesorowi Władysławowi T. Mioduncie – niezwykle życzliwemu i wnikliwemu Recenzentowi, o jakim każdy autor i każda autorka monografii naukowej mogą tylko marzyć.

Monika J. Nawracka

Warszawa-Gliwice, 5 maja 2020

Od Redaktora serii

Choć nauczanie kultury polskiej w kontekście glottodydaktycznym stanowiło ważny przedmiot zainteresowania specjalistów w zakresie nauczania polszczyzny cudzoziemców, na pierwsze monografie i powiązane z nimi projekty empiryczne przyszło nam czekać do końca lat 90. minionego stulecia. W 1997 roku ukazało się opracowanie Piotra Garncarka, zatytułowane *Świat języka polskiego oczami cudzoziemców*. Zamieszczone w nim dociekania opierały się na subiektywnych obserwacjach kultury polskiej poczynionych przez cudzoziemskich kursantów warszawskiego Polonicum. W oparciu o nie Garncarek wysunął kilka postulatów, spośród których za najważniejszy można uznać wskazujący na nieistnienie wspólnego dla wszystkich obrazu kultury polskiej. Postrzeganie polskości jest tym samym fenomenem całkowicie indywidualnym.

Od tego czasu do chwili obecnej ukazało się jeszcze dziewięć monografii oraz pięć opracowań zbiorowych poświęconych kwestiom kultury w polonistycznym procesie glottodydaktycznym. Należały do nich: *Dialog międzykulturowy. Teoria opisu oraz komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski* Grażyny Zarzyckiej (2000), *Jakże rad bym się nauczył polskiej mowy... O glottodydaktycznych aspektach relacji język a kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* Anny B. Burzyńskiej (2002), *Kompetencja komunikacyjna Niemców w polskich aktach grzeczności językowej. Perspektywa glottodydaktyczna* Sybille Schmidt (2004), kolejna monografia Piotra Garncarka, zatytułowana *Przestrzeń kulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego* (2006), monografia *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu*

językowym cudzoziemców. Podejście porównawcze Przemysława E. Gębala (2010), *Kultura polska jako obca?* Jerzego Kowalewskiego (2011), *Ukryty program nauczania polskiego i niemieckiego jako języków obcych. Konteksty kulturowe* Katarzyny Stankiewicz i Anny Żurek (2014), *Spotkanie kultur. Komunikacja i edukacja międzykulturowa w glottodydaktyce* Urszuli Żydek-Bednarczuk (2015) oraz *Kultura popularna w nauczaniu polszczyzny jako języka obcego, Wstęp do kulturoznawstwa glottodydaktycznego* Piotra Kajaka (2020), a także opracowania zbiorowe: *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Stan obecny – programy nauczania – perspektywy* pod redakcją Władysława T. Miodunki (2004), *Kanon kultury w nauczaniu języka polskiego jako obcego* pod redakcją Piotra Garncarka, Piotra Kajaka i Andrzeja Zieniewicza (2010), *Kultura popularna w nauczaniu języka polskiego jako obcego* pod redakcją Piotra Garncarka i Piotra Kajaka (2012), *Glottodydaktyka wobec wielokulturowości* pod redakcją Elżbiety Kaczmarskiej i Andrzeja Zieniewicza (2014) oraz *Czym kultura polska może uwieść frankofona?* pod redakcją Andrzeja Zieniewicza i Anny Rabczuk (2015). Do większości z nich w swojej monografii powraca Monika J. Nawracka.

Opublikowane dotychczas opracowania poświęcone nauczaniu kultury w polonistycznym kształceniu językowym cudzoziemców podejmowały szeroką dyskusję na temat miejsca kultury w procesie nauczania, definiowały powiązania dydaktyczne pracy nad językiem i kulturą oraz prezentowały rezultaty badań, czerpiąc koncepcyjnie i metodologicznie z różnych dziedzin badawczych, takich jak kulturoznawstwo, antropologia kulturowa, socjologia lub pedagogika. Ich autorzy i autorki w swoich dociekaniach podsumowywali także dotychczasowy dorobek praktyczny w zakresie nauczania kultury, poszukiwali rozwiązań dydaktycznych w nauczaniu innych języków obcych z bardziej rozwiniętym komponentem kulturowym lub czerpali z rozwijanych europejskich standardów kształcenia językowego. Często przedmiotem prowadzonych analiz stawały się podręczniki do nauczania polszczyzny i ich zawartość kulturowa. Część

opracowań stanowiła powiązanie z rozwijającą się glottodydaktyką polską i europejską. U części z nich nie znajdziemy bezpośrednich odwołań do niej, choć ich zawartość merytoryczna w dużym stopniu jest zbieżna z opracowywanymi w zbliżonym czasie opracowaniami utożsamiającymi się z poszczególnymi kierunkami rozwoju ogólnej dydaktyki językowej.

Ważnym momentem w rozwoju myśli naukowej w zakresie dydaktyki kultury było opublikowanie w roku 2004 tomu zbiorowego *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* pod redakcją Władysława T. Miodunki. Rozpoczęło ono bowiem ogólnopolską debatę podsumowującą wcześniej wypracowywane rozwiązania programowe oraz programującą dalsze kroki w rozwoju zintegrowanego z językiem nauczania kultury polskiej. Takiego formatu koncepcyjnego nabrał też zresztą sam tom, w którym zamieszczono m.in. rozważania Władysława T. Miodunki na temat stanu rozwoju dydaktyki kultury polskiej jako obcej na marginesie wydanej dwa lata wcześniej monografii Anny B. Burzyńskiej, przygotowany przez Mirosława Jelonkiewicza przegląd wybranych materiałów dydaktycznych prezentujących wiedzę o Polsce oraz propozycje trzech programów kulturo- i realizacyjnych autorstwa W. T. Miodunki, A. B. Burzyńskiej i U. Dobesz oraz P. E. Gębala.

Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego, a konkretnie zamieszczone w niej propozycje rozwiązań dydaktycznych doczekały się bardziej szczegółowych opracowań, popartych badaniami, przeprowadzonymi na uczących się naszego języka, co w dużym stopniu pozwoliło zweryfikować przyjęte wcześniej i opisane w tomie z 2004 roku założenia i rozwiązania. Owymi opracowaniami są m.in. zamieszczony w tomie *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* rozdział *Realia i kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* P. E. Gębala (2006), tom *Nowa generacja w polonistyce glottodydaktycznej* pod redakcją W. T. Miodunki (2009), przenoszący m.in. na grunt glottodydaktyki polonistycznej francuską koncepcję leksykultury Roberta Galissona i będący pierwszym podręcznikiem

do nauczania kultury polskiej, wspomniana już *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*, przygotowana przez P. E. Gębala (2010).

Stanowiące ważny punkt odniesienia dla podejmowanych dociekań nauczanie międzykulturowe wprowadzone zostało do glottodydaktyki polonistycznej dzięki opracowaniom Grażyny Zarzyckiej. Kontynuatorami tej myśli naukowej stali się autorzy wszystkich prac wydanych od roku 2000 do chwili obecnej. Sięgają po nie także autorzy najnowszych monografii, publikowanych w roku 2020. Piotr Kajak w swoim opracowaniu, zatytułowanym *Kultura popularna w nauczaniu polszczyzny jako języka obcego. Wstęp do kulturoznawstwa glottodydaktycznego*, wpisuje w nurt glottodydaktyki międzykulturowej autorską koncepcję dydaktyczną, wykorzystującą teksty i treści kultury popularnej. Tematyka i zawartość pracy sytuują ją na pograniczu rozważań antropologicznych i glottodydaktycznych. Włączając kulturę popularną w kontekst glottodydaktyczny, znajduje dla niej ważne miejsce w rozwijaniu kompetencji kulturowej. Uczących się polszczyzny traktuje jako jednostki autonomiczne, postrzegające kulturę polską w sposób indywidualny.

Przedstawiana monografia Moniki Nawrackiej stanowić może swoisty kontrpunkt w stosunku do pracy Piotra Kajaka wywołujący kolejną debatę na temat kultury w polonistycznym procesie glottodydaktycznym. W stosunku do wcześniejszych opracowań i pracy Piotra Kajaka wprowadza bowiem wątek związany z refleksyjnością uczących się i nauczających polszczyzny, umożliwiającą dzielenie się indywidualnymi sposobami postrzegania wzajemnych kultur. Opisywany proces jest dwustronny, bowiem uwzględnianie różnorodnych doświadczeń kulturowych wzmacnia także wyrabianie postaw refleksyjnych u uczących się i nauczających. Cel pracy, jakim jest pokazanie miejsca kultury/kultur i refleksyjności we współczesnym polonistycznym kształceniu językowym cudzoziemców Monika J. Nawracka realizuje poprzez krytyczny opis osiągnięć w zakresie kultury *sensu largo* (inter-

dyscyplinarne ujęcia *kultury*, *międzykulturowość* i *transkulturowość*) w odniesieniu do języków obcych. Dopelnia go refleksyjność jako jeden z paradygmatów współczesnych, zorientowanych działaniowo podejść do uczenia się i nauczania języków.

W tak nakreślonym kontekście, poprzez analizę przeprowadzonych badań Monika J. Nawracka ukazuje doświadczenia kulturowe osób uczących się oraz nauczających w środowisku endolingwalnym. Dzięki przyjęciu takiej perspektywy autorka opisuje możliwość uwzględniania różnorodnych doświadczeń oraz perspektyw w wyrabianiu i wzmacnianiu refleksyjnej postawy osób nauczających.

Dociekania teoretyczne Nawrackiej dopełnia szczegółowa prezentacja współczesnego dorobku glottodydaktyki polskiej w zakresie kulturowych i refleksyjnych wątków procesu kształcenia językowego. Wraz ze zrealizowanym projektem empirycznym wpisane są one w humanistyczny nurt prowadzenia badań, dostrzegający potencjał w interdyscyplinarnym ujmowaniu i opisie działań ludzkich w kontekście edukacyjnych.

Należy mieć nadzieję, że monografia Moniki Nawrackiej okaże się ważnym polonistycznym opracowaniem glottodydaktycznym wprowadzającym do toczonych dyskusji na temat nauczania kultury do tychczas umiarkowanie obecny wątek refleksyjności. To opracowanie o charakterze interdyscyplinarnym, łączące ze sobą różne dyscypliny i perspektywy badawcze, podporządkowane jednak zawsze głównemu nurtowi rozwoju myśli w zakresie uczenia się i nauczania języków, co w pełni klasyfikuje je jako monografię glottodydaktyczną.

Przemysław E. Gębal
Redaktor serii

Kraków, czerwiec 2020 r.

*To nie jest temat [kultura i język],
to są tylko dwie, dwa słowa,
które są tak... jak... jing i jang.
(...) Yhm. Jeden język nie może egzystować bez kultura.
I kultura też nie może egzystować,
być bez języku, języka.
(Armin)*

*Developing competence
for discovering, interpreting and communicating
cultural meanings
is a never-ending challenge.
(Berry 2012: 82)*

Wstęp

Kultura i kultury przykuwają uwagę wielu osób, nie tylko profesjonalnie zajmujących się naukową refleksją nad nimi, lecz także tych, które na co dzień spotykają się z różnorodnością. Kiedy dochodzi do spotkań z Innym/Inną bądź Obcym/Obcą, gdy zaczynają się rozmowy czy obserwacje (szerzej: interakcje) w kontakcie osobistym, ale i zapośredniczonym – np. poprzez film, książkę, media – odbywają się swoiste spotkania z odmiennością i różnorodnością. Powstają pytania, na które odpowiedzi można szukać, korzystając z dokonań wielu dyscyplin naukowych.

Refleksja nad kulturą i kulturami – zarówno ogólna, jak i szczegółowa – sprawia, że to, co do tej pory mogło wydawać się jedyne słuszne, niejako przyrodzone, wyjątkowe i *naturalne*, w spotkaniu z Innym/Obcym bądź Inną/Obcą traci swą oczywistość, niepodważalność i jednoznaczność. Co warto podkreślić, by spotkać Innego/Inną czy Obcego/Obcą, nie trzeba udawać się w daleką podróż (*nota bene*, czy są jeszcze takie?), nie trzeba przeprowadzać długich badań terenowych z dala od domu, bowiem tą przestrzenią do eksploracji mogą stać się przestrzenie rozumiane metaforycznie, w których bywamy codziennie, które znamy i które tylko z pozoru są oczywiste. Taką przestrzenią refleksji nad kulturami może też stać się nauczanie i uczenie się języków obcych¹. Warto przy tym pamiętać, że kultura jako przedmiot dogłębnej analizy z wykorzystaniem narzędzi np. socjologicznych czy antropologicznych jest wciąż często *terra incognita*

¹ Dalej w tekście posługuję się skrótem JO.

dla osób profesjonalnie zajmujących się nauczaniem JO, będąc raczej z pozoru terenem zastrzeżonym dla innych dyscyplin i badaczy oraz badaczek je reprezentujących².

Nie bez znaczenia pozostaje kontekst powstania poniższej pracy. Europa – jako przestrzeń geograficzna, projekt instytucjonalny w obrębie zarówno wspólnoty, jak i państw narodowych – to miejsce kontaktów i spotkań osób z różnorodnymi biografiami językowo-kulturowymi, pochodzącymi z wielu społeczności, z wielu krajów – nie tylko europejskich, lecz także posługujących się różnymi językami, np. tureckim, arabskim, perskim, hindi, wietnamskim. W efekcie migracji dochodzi do kontaktów pomiędzy osobami reprezentującymi różne światopoglądy, religie, wyznania oraz style życia – w tym np. sposoby uczenia się. Widoczne są nadto również procesy potocznie nazywane „globalnymi” czy „globalizacją”.

Celem poniższej książki, która powstała na bazie doktoratu, jest refleksja nad rolą kultury i kultur w nauczaniu oraz uczeniu się³ JO. Pragnę wziąć udział w refleksyjnej dyskusji nad procesem glottodydaktycznym i jego uwarunkowaniami, tzn. wpływem decyzji, opinii, wyborów, preferencji, stereotypów, a także niesformułowanych postaw i wierzeń, wartości oraz wiedzy ukrytej.

Cel pracy jest realizowany poprzez krytyczny opis osiągnięć związanych z N/U w zakresie kultury *sensu largo* (interdyscyplinarne ujęcia **kultury, międzykulturowość i transkulturowość**) w odniesieniu do JO – w tym języka polskiego jako obcego⁴. Główną perspektywą badawczą stała się refleksyjność. Całości dopełnia opracowanie sześciu wybranych wywiadów, które przeprowadziłam w ramach badań jakościowych; przy czym to właśnie one umożliwiły mi ukazanie przydatności badań jakościowych oraz podejścia interpretatywnego, a zarazem wyjaśniającego w praktyce osób nauczających.

Współczesność oraz coraz bardziej humanistyczne i nastawione na uczących się podejście w nauczaniu wymaga weryfikowania

² Por. Furstenberg (2010: 329).

³ Dalej w tekście posługuję się skrótem N/U.

⁴ Dalej w tekście posługuję się skrótem JPJo.

poglądów, zarówno na procesy zachodzące w N/U języków, jak i na opis powyższych. Wielojęzyczność, różnojęzyczność⁵, sukcesy i porażki i ich uwarunkowania wychodzą poza schemat osoba nauczająca – język – osoba ucząca się (por. Wilczyńska 2007). W tak zakreślonym kontekście poprzez analizę przeprowadzonych badań ukazuję doświadczenia kulturowe osób uczących się oraz nauczających w środowisku endolingwalnym, a także postrzeganie przez nie kultury/kultur. Dzięki takiej perspektywie opisuję możliwość uwzględniania różnorodnych doświadczeń oraz perspektyw w wyrabianiu i wzmacnianiu refleksyjnej postawy osób nauczających.

Różni badacze i badaczki wskazują na potrzebę zwiększania świadomości, czym jest kultura w ogóle, czym jest kultura w N/U języków. Świadectwem tego są dyskusje na temat N/U, w których stosuje się zwerbalizowane bądź nie podejścia do kultury.

Rozważania można zacząć od obserwacji, że część osób wypowiadających się na temat N/U JPjO nie dostrzegała bądź nie dostrzega problematyki – ogólnie rzecz ujmując – zagadnień kulturowych; inni dyskutowali bądź dyskutują o kanonie, próbując go określić, podczas gdy jeszcze inni, zwolennicy i zwolenniczki interdyscyplinarności, inspirując się osiągnięciami dydaktyk innych języków lub korzystając z narzędzi innych dyscyplin naukowych, tworzą lub ilustrują koncepcje interdyscyplinarne. Dyskurs odnosi się do pojęć narodowych i ponadnarodowych.

Opiera się on w znacznym stopniu na odmiennych założeniach tego, czym jest kultura. Utożsamia się ją z dorobkiem i sztuką danych społeczności, społeczeństw bądź narodów albo wartościami, często niezauważanymi do czasu następujących zmian i/lub konfrontacji

⁵ Według Rady Europy różnojęzyczność (ang. *plurilingualism*) odnosi się do opisu kompetencji danej osoby, zaś wielojęzyczność (ang. *multilingualism*) do opisu społeczeństw (Kotarba-Kańczugowska 2015: 9). Cytowana powyżej autorka opisuje kompetencję kulturową, odnosząc się do nazwisk osób zajmujących się relacją języka i kultury, np. Claude'a Levi-Straussa, Edwarda Sapira, Jerzego Bartmińskiego, Benjamin Lee Whorfa, Jerome'a S. Brunera (tamże: 28-32).

z odmiennością, czyli swego rodzaju zewnętrznym punktem odniesienia⁶. Biorąc pod uwagę wagę precyzyjnej dyskusji, w pracy ustosunkowuję się również do tych najczęściej niezwerbalizowanych, a determinujących postawy założeń. Uważam, że w glottodydaktyce polonistycznej interdyscyplinarna refleksja nad kulturą wciąż stanowi przestrzeń, do której można wprowadzać nowe perspektywy i w której można weryfikować dotychczasowe podejścia oraz teorie, zwłaszcza w konfrontacji z badaniami dotyczącymi innych języków.

Moim zamiarem nie jest przytoczenie wszystkich definicji kultury i dyskusji na tematy – ogólnie rzecz ujmując – kulturowe, lecz wydobycie tego, co jest w nich istotne w procesie glottodydaktycznym i co wnosi do niego coś nowego. Wychodząc od interdyscyplinarności (Michońska-Stadnik, Wilczyńska 2010)⁷, za cel wyznaczyłam sobie opis stanu refleksji nad miejscem kultur/y w dydaktyce JPjO oraz zwiększenie świadomości osób nauczających – w efekcie wzbogacenie myślenia o nauczaniu, uczących się, roli kultury w tym procesie, wyczulenie na złożoność N/U. Ponadto intencją jest wskazanie wszechstronnego ujmowania i rozumienia kultury jako jednego z kluczowych konceptów w N/U języków obcych.

Nakreślając szczegółowo kontekst i specyfikę badań jakościowych, wskazuję możliwe ujęcia i interpretacje pojęcia kultury w N/U języków obcych oraz ich wymierną wartość dla poszerzenia warsztatu osób zajmujących się zarówno teorią, jak i praktyką. Intencją jest refleksyjne przedstawienie dokonań specjalistów i specjalistek od nauki języków (m.in. zajmujących się językiem polskim) oraz osób analizujących rolę kultury w tym zakresie. Ponadto celem jest skonfrontowanie wyników ich badań (również w części opierającej się na badaniach empirycznych) z wynikami własnych, by wskazać czynniki, które mogą wpływać na procesy N/U, bo – jak ukazują to

⁶ Por. Sobkowiak (2015: 117 i nast.).

⁷ Pośród „głównych” dziedzin pokrewnych glottodydaktyce (Michońska-Stadnik, Wilczyńska 2010: 66-70) czy takich, które mogłyby ją wspierać w badaniach, nie znajdujemy antropologii kulturowej.

Jakob Kirkebak, Xiang-Yun Du, Annie A. Jensen (2013) – kultura to dynamiczny proces, dziejący się dialog, ciągłe negocjacje pomiędzy nauczającymi, uczącymi się, kontekstem oraz tematami.

W pracy nad tekstem przyświecała mi myśl (m.in. za Karen Lund 2006), że strukturalistyczne analizy i proponowane na ich bazie rozwiązania ewoluowały i ewoluują w kierunku bardziej humanistycznym, tzn. zorientowanym na uczestników i uczestniczki procesów glottodydaktycznych – zarówno uczących się, jak i nauczających. Takie podejścia korzystają z doświadczeń specjalistów i specjalistek reprezentujących różne dziedziny wiedzy, uwzględniają różnorodne doświadczenia, wszechstronny rozwój osób oraz ich dobrostan (por. Gębał 2018a, 2018b, 2019). To zaś oznacza, że N/U nie przebiega w „kulturowej próżni” oraz że zajęcia z języka nie mają miejsca w „leksykalno-gramatyczno-sprawnościowej pustce kulturowej” (Aleksandrowicz-Pędich 2005: 57). Kultura przejawia się m.in. w relacji uczących się z nauczającymi. Uczestnicy i uczestniczki tych procesów konfrontują się z różnymi odmiennosciami. W tym miejscu pojawia się również kluczowe moim zdaniem pytanie, na ile uczący się są otwarci na inność/odmienność oraz na różnorodność kulturową (Dumont, Istance 2013: 38-39). To pytanie dotyczy również nauczających.

Reasumując, celem pracy – która w zamyśle ma charakteryzować się interdyscyplinarnością, łączyć dorobek glottodydaktyki polskiej i zagranicznej, antropologii kulturowej, filozofii, analiz społecznych, pedagogiki oraz psychologii międzykulturowej – jest uczestnictwo w dyskusji na temat roli kultury w nauce JO (na przykładzie polszczyzny). To oznacza, że zadaniem, które sobie postawiłam, stało się uszczegółowienie dyskursu, doprecyzowanie opisu roli osób uczących się i nauczających oraz uwarunkowań całego procesu, a co za tym idzie zwiększenie świadomości warsztatu zarówno teoretyków i teoretyczek, jak i praktyków i praktyczek – nauczycieli i nauczycielek, lektorów i lektorek, autorów i autorek materiałów oraz analiz dydaktycznych, których w poniższym tekście nazywam (osobami) nauczającymi.

Summary. The Teaching of Polish as a Foreign Language from a Reflective and Cultural Perspective

The basic aim presented in this book is participation in discussion about culture in the teaching and learning of foreign languages using the example of Polish. These reflections focus around the key concepts – independent conceptions – of **interculturality**, **transculturality**, and **reflectiveness** from the perspective of glottodidactics oriented towards the humanities and pedagogics, which makes use of interdisciplinarity.

Beginning with a description of the set of instruments of work and its language, I problematize the following key concepts: **culture**, **reflectiveness**, **interculturality**, and **transculturality** in order to proceed to a description of the reflective glottodidactic process, indicating **reflectiveness**, **autonomy**, **semi-autonomy**, **constructivism**, and **transmissiveness**. Next, I describe the conceptions of culture from the perspective of cultural (social) anthropology, pedagogics, philosophy, and (cultural and intercultural) linguistics. Next, I characterize approaches to culture in the glottodidactic process from the perspectives of institutional and general glottodidactics, as well as from those of German, Romance, and English studies. I devote a significant part of the description to culture in Polish studies glottodidactics and in the teaching of the Polish language, from the perspective of non-verbal and rational practice; cultural studies and life

and institutions; and the intercultural and transcultural perspective. I also subject didactic, methodical, and program-related solutions to analysis. I conclude my elucidation with an analysis of conversations of an ethnographic type with those who learn and those who teach Polish as a foreign language.

Detailed aims have made up the description and conclusions of previous analyses of the subject of culture in the teaching of foreign languages, including Polish, taking into consideration the broad context and noting the usefulness of this research from contemporary perspectives, noting the usefulness of the inclusion of diverse perspectives in the reflection on culture in the glottodidactic process (for example, the role of hidden knowledge), and taking into consideration the point-of-view of people who have experience in learning or teaching Polish.

The contextual perspective outlined above is key, because reflective and transformative teachers must act within a sphere of intersubjectivity in which there is no room for a detached or objective description, especially in teaching based on the holisticness, authenticity, and empowerment of both learners and teachers. Such a construction is the implementation of polyphony. The aim of this work is to present opinions and indicate areas of reflection and research that could be used for further analyses and the empowerment of teachers and learners. In this work, the teaching of a foreign language and the broadly conceived glottodidactic process are perceived as transformative processes.

The analysis demonstrates that most approaches presented in the literature are in the best-case scenario intercultural. The comparison reveals that interculturality is based on narrow and reductive, non-dynamic perception of culture as well as the participants of the glottodidactic process. Meanwhile, transculturality, which is described less frequently, is a reflective attitude in which the participants of the process are treated as legitimate users of a language (in this case, Polish) with diverse cultural experiences, while culture is treated as a concept that is dynamic and open to interpretations.

It is worth noting that the reflections of those who teach are close to the challenges provided to them by the practice of teaching, complementing the image that arises out of scientific academic discussion. Meanwhile, conversations with learners point toward the aims and problems that could be unnoticed or are not even considered to be within the domain of the glottodidactic process. The categories that create the foundations for ethnographic discussion that in a sense oscillates around identification and the terms *I/we/they, ours/foreign/different/distinct* seem to be the most important.

Thanks to a thick description, in this work there appear previously unnoticed elements in the humanities' orientation towards the holistic description of the experiences of learners and teachers. The aims of this text have been implemented through the problematizing and redefinition of various depictions as well as their reworking, updating, and nuance. I have also formulated proposals for the holistic development of teachers and learners in which interculturality and transculturality play a key role:

- the subjectification of learners and teachers;
- the development of the skill of making use of diversity, as well as the relativization of *otherness* and *foreignness* (not creating the illusion of understanding the “entirety” of culture, mentality, etc.);
- learning and applying the rules of transparent communication;
- an emphasis on problematizing (not defining);
- the teaching of Polish as a foreign language and treating it as one of, but not the only or most important languages one encounters and comes to know;
- the strengthening of language, cultural, intercultural, and trans-cultural skills; learning about the ways of developing these skills.

The desirable attitude is not only moving away from the stereotypical perception of the *Other* and treating him or her as a representative of some community, but also avoiding ways of avoiding, thanks to reflectiveness, a delusional and essentially false assumption that culture, including ways of learning that have been developed in the

confines of specific groups, are widespread and unassailable, nor are they prone to verification or selection. From this point of view, the vision that characterizes *us* is not the only one, and it does not “deserve” to be privileged and/or universal, desirable and perfect.

Translated by Filip Mazurczak

Резюме. Преподавание польского языка как иностранного в перспективе культурной и рефлексивной

Основной целью представленной книги является участие в дискуссии о роле культуры в изучении и преподавании иностранных языков на примере польского языка. В центре внимания находятся ключевые понятия – самостоятельные концепции – **межкультурности, транскультурности и рефлексивности** с точки зрения глоттодидактики, ориентированной гуманитарно и педагогически, с применением междисциплинарного подхода.

В начале определяется инструментарий работы и ее язык, намечается проблематизация ключевых понятий: **культура, рефлексивность, межкультурность, транскультурность**, чтобы перейти к описанию рефлексивного глоттодидактического процесса, учитывая рефлексивность, автономию, полуавтономию, конструктивизм и трансмиссионность. Далее описывается понимание культуры с точки зрения культурной антропологии, педагогики, психологии, философии и лингвистики (культурной и межкультурной).

Затем представляется подход к культуре в глоттодидактическом процессе с перспективы институциональной, общей глоттодидактики, а также глоттодидактики германской, романской и английской. Особенное внимание уделено вопросу культуры в глоттодидактике польского языка и в его преподавании – с невер-

бальной рациональной практики начиная, через культурологию, знание реалий, лексику культуру и заканчивая межкультурной и транскультурной перспективой. Анализируются также примеры дидактических, методологических и программных решений. Работа заканчивается анализом этнографического интервью с преподавателем и студентами, изучающими польский язык как иностранный.

Дополнительно в научной работе приводится описание и краткое изложение существующих научных работ, посвященных значению культуры в преподавании иностранных языков, в том числе и польского языка, учитывая современную контекстуальную перспективу и актуальность этих работ, обращается внимание на целесообразность включения различных перспектив в рефлексию над культурой в глоттодидактическом процессе (например, над ролью скрытых знаний), а также принимается во внимание опыт преподавателей (и учеников) польского языка.

Вышеизложенная контекстуальная перспектива имеет определяющее значение, поскольку рефлексивная деятельность учителей, работающих в интерсубъективном пространстве, где нет места для дистанцирования или, для так называемого, объективного описания, особенно в преподавании, которое опирается на целостном, аутентичном и расширяющим возможности (англ. *empowerment*) как и учащихся, так и преподавателей. Такая конструкция воплощает в жизнь полифонию. Цель этой работы заключается в том, чтобы представить разные позиции и указать области рефлексии и исследований, которые могут быть использованы для дальнейшего анализа и расширения возможностей (англ. *empowerment*) как преподавателей, так и учащихся. В работе преподавание иностранного языка и широко понимаемый глоттодидактический процесс рассматриваются как трансформационные процессы.

Анализ показывает, что большинство представленных в литературе подходов в лучшем случае является межкультурными. Из выше представленных сравнений следует, что межкультурность

основывается на узком, упрощенном, нединамичном понимании культуры и участников глоттодидактического процесса. С другой стороны, гораздо реже описываемый транскультурализм является рефлексивной основой, обуславливающей отношение к участникам как к легитимным пользователям языка – в нашем случае польского – с разнообразным культурным опытом, а культура понимается как динамичная и открытая для интерпретаций.

Следует отметить, что рефлексии учителей основанные на проблемах, возникающих в практике преподавания, дополняют картину, которая складывается в процессе научной академической дискуссии. Разговоры с учащимися, в свою очередь, показывают, среди прочего, цели и проблемы, которые могут остаться незамеченными или даже не рассматриваться как область глоттодидактического процесса. Наиболее важными кажутся такие категории, которые являются основополагающими для этнографической дискуссии, осциллирующую вокруг идентификации и понятий *я/мы/они*, *свой/чужой/другой/отличающийся*.

В работе, благодаря насыщенному описанию, гуманитарной ориентации на целостное описание опыта учащихся и преподавателей, появились незамеченные ранее факторы. Цели работы были достигнуты путем проблематизации, переопределения различных подходов, а также их переформатирования, обновления и рассмотрения всех нюансов. Была предложена формулировка целостного развития учащихся и учителей, где ключевыми являются межкультурность и транскультурность:

- субъективизация учащихся и учителей,
- развитие способности учитывать культурное многообразие, а также релятивизировать *дружость* и *чуждость* (не создавая иллюзии понимания „целой” культуры, менталитета и т.д.),
- изучение и применение принципов прозрачной коммуникации,
- акцент на проблематизацию (а не на определение),

- преподавание польского языка как иностранного и отношение к нему как к одному из, а не единственному или самому важному из всех изучаемых и известных языков,
- укрепление языковых, культурных, межкультурных и транскультурных компетенций, изучение способов развития этих компетенций.

Желаемое отношение заключается не только в том, чтобы отойти от стереотипного восприятия *Другого* и отношения к нему только как к представителю какого-то сообщества, но и, благодаря рефлексивности, избежать иллюзорного и в корне неверного представления о том, что культура, в том числе и способы приобретения знаний в процессе учебы, сложившиеся в определенных группах, являются общими и бесспорными, а также не подлежат проверке или выбору. С этой точки зрения, то, что характеризует *нас*, не является единственным и не „заслуживает” того, чтобы быть привилегированным и/или признанным в качестве всеобщего, желательного или идеального.

Перевод на русский язык Магдалена Романовска

Indeks osobowy

- Abakanowicz Magdalena 340
Adamczyk Kazimierz 295-296
Agar Michael 77, 243, 250
Aleksandrowicz-Pędich Lucyna 23,
35, 167, 181-185
Amossy Ruth 66
Andersen Hanne 271, 363
Anderson Benedict 215, 223, 453
Andrzejewski Jerzy 239
Apoleika Maria 354
Atkinson Dwight 171
Atkinson Paul 31, 371, 376-379
Avermaet Piet van 168
- Bachmann Saskia 265
Bajor Ewa 248
Banks Marcus 371, 374-375, 377
Bańko Mirosław 30
Bao Rui 74
Barthes Roland 222
Bartmiński Jerzy 21
Bem Józef 228
Berliner David C. 100
Berry Michael 18, 76-77, 83, 93, 97
Biernat Mark 446
Billington Dorothy D. 57
Bisko Agata 90, 98
Blūma Dainuvīte 79
Błaszczuk Ewa 343
- Błaszczukowski Jakub 346
Boekaerts Monique 100
Bolten Jürgen 119
Boski Paweł 35, 66, 78, 90, 97-99,
310, 390, 409, 417
Bourdieu Pierre 92, 298, 370, 383
Boznańska Olga 340
Brando Marlon 217
Brewer John 27
Bruner Jerome S. 21, 101-102
Burzyńska (Burzyńska-Kamieniec-
ka) Anna B. 13, 15, 223-228,
255, 260, 263
Butcher Anna 339, 340
Buttler Danuta 202, 207
Byram Michael 119, 140, 182, 184,
313-314, 318
Bystroń Jan S. 338
- Candelier Michel 150, 152, 154,
156-157
Caviglia Francesco 418
Chłopek Zofia 36
Chopin Fryderyk 239, 319, 346
Ciesielska-Musameh Róża 342
Cieślukowska Dominika 97, 397
Clift Renee 301
Coste Daniel 129, 150, 255
Cudak Romuald 337

- Czarnecka Urszula 248
 Czech Mariusz 350
 Czerkies Tamara 84, 199, 296
 Czetwertyńska Grażyna 56-57, 168
- Červinková Hana 372
- David Istance 23
 Dąbrowska Anna 330-332, 334-336, 362
 Dąbska Elżbieta Grażyna 248
 Deardorff Darla 119
 Dervin Fred 453
 Dewey John 47
 Dobesz Urszula 15, 227-228, 255, 260, 330-332, 334-336, 362
 Doroszewski Witold 208
 Du Xiang-Yun 23, 58-59, 73, 75
 Dubisz Stanisław 160
 Dumont Hanna 23
 Durkheim Émile 222
 Duszak Anna 311
- Eco Umberto 222
 Ek Jan A. van 320
- Fäcke Christiane 84
 Fischer Kurt W. 426
 Fischer Michael 318
 Flick Uwe 375, 378
 Foland-Kugler Magdalena 330-331
 Földes Csaba 91, 102, 110-114
 Foucault Michel 314-315, 370
 Frankiewicz Tadeusz 207
 Freeman Donald 54
 Freud Zygmunt 70
 Fritzsche Karl-Peter 318
 Furstenberg Gilberte 20
- Gajda Stanisław 160
 Galisson Robert 15, 230-231
 Garncarek Piotr 13-14, 204, 212-220, 225, 263-264, 336, 355, 363
 Garstka Tomasz 187
 Gaszyńska-Magiera Małgorzata 248
 Geertz Clifford 30, 318
 Gębał Przemysław E. 11, 14-16, 23, 39, 75, 125, 161-162, 200, 203-204, 209-210, 213, 216-221, 231, 239-240, 253-256, 259-286, 288-292, 313, 317, 319-320, 323-324, 358, 361-362, 368
 Gibbs Graham 27, 29-31, 371-372, 374, 376, 379, 381, 420
 Gierek Edward 338
 Gierymski Aleksander 342
 Ginsburg Mark 301
 Golay Keith 294
 Gołębniak Bogusława D. 372
 Gombrowicz Witold 340, 351
 Grottger Artur 342
 Grucza Franciszek 125, 208
 Gudykunst Wiliam 119
 Gutiérrez Kris D. 106-108, 305
 Guziuk-Świca Barbara 339, 340, 342
 Günthner Susanne 108-109
- Hagen Stephen 203
 Hall Edward 70, 80-81, 123, 188, 243
 Hammersley Martyn 31, 371, 376-379
 Hastrup Kirsten 111

- Hausstein Alexandra 114
 Heidari Adeleh 197
 Herder Johann G. 102, 223-224
 Hinton Christiana 426
 Hofstede Geert 89-96, 110, 112, 181, 243, 310, 410, 421
 Holland Agnieszka 346, 353
 Hostyński Paweł 75, 85
 Hörning Karl 109
 Hrycyk Krystyna 205, 208
 Hugo-Bader Jacek 415
 Huntington Samuel 103
- Jan III Sobieski, król Polski 319
 Jan Paweł II, papież 228, 239, 346, 349, 351, 404, 442
 Janda Krystyna 342-343
 Janion Maria 311
 Janowska Iwona 221, 327
 Jaroszewska Anna 29, 121, 176, 178-180, 258, 372, 377
 Jekiel Wojciech 208, 209-210, 318
 Jelonkiewicz Mirosław 15, 238, 255, 318-319
 Jemielnik Tomasz 371-372
 Jensen Annie A. 23, 58-59, 72-73, 75
 Jędrzejczak Otylia 346
 Jopek Anna M. 346
 Juang Linda 66, 89
- Kaczmarek Elżbieta 14
 Kajak Piotr 14, 16, 217-223
 Kapuściński Ryszard 404, 415
 Karski Jan 351
 Kechiche Abdellatif 433
 Kember David 47
- Ketabi Saeed 197
 Kirkebak Jakob 22, 58-59, 73-75, 273, 334
 Kita Małgorzata 248
 Klimaszewski Bolesław 202
 Kłoczowski Jerzy 338
 Kłosowska Antonina 223
 Kobus Magdalena 315
 Kochanowska Maria 338
 Kochanowski Jan 233
 Kołaczek Ewa 353
 Kołak Katarzyna 315
 Kołakowski Leszek 340
 Komorowska Hanna 141, 162-164, 219, 369
 Konopnicka Maria 228
 Kopernik Mikołaj 239, 319, 340, 346
 Korczak Janusz 351
 Korzeniewski Jan 125
 Kosowska Ewa 337
 Kościuszko Tadeusz 228, 346
 Kotarba-Kańczugowska Marta 21, 126
 Kowalewski Jerzy 14, 231-236
 Krajka Jarosław 36, 99, 115-122, 140, 165-166
 Kramsch Claire 82-84, 167-171, 181, 187, 220, 242, 313-314, 363
 Kubica Robert 404
 Kucharczyk Radosław 238
 Kuligowski Waldemar 451
 Kumaravadivelu B. 58, 74, 311
 Kumiega Łukasz 277
 Kvale Steinar 372

- Labatiuk Iryna 78, 89
 Lakoff George 116
 Lamb Terry 54
 Laskowska-Mańko Alina 339
 Leszczyński Adam 98
 Levi-Strauss Claude 21, 222
 Lewandowski Jan 125, 199, 202, 205-208
 Lewandowski Robert 441
 Lewicka Magdalena 454
 Li Huichun 73
 Liczkiewicz Wiktoria 334
 Ligara Bronisława 230-231, 248, 313
 Linde-Usiekniewicz Jadwiga 30
 Lipińska Ewa 26, 221, 248, 256, 263, 296-297, 332
 Loren Sophia 345
 Lund Karen 23, 75, 363, 382-383
 Lutosławski Witold 239
 Lyngdorf Niels E. 59

 Łaziński Marek 30

 Mackiewicz Maciej 36, 99, 115-122, 140, 165-166
 Mackiewicz Wolfgang 139, 306
 Madej Eliza 248
 Majcher-Legawiec Urszula 347, 350
 Malinowski Bronisław 222, 318
 Małysz Adam 404
 Marcus George 318
 Martyniuk Waldemar 127-128, 210, 213, 248, 292-294
 Marzano Robert 100
 Marzec Urszula 254
 Masłowska Dorota 346

 Matsumoto David 66, 89
 Mayer Richard 31-32
 McLeod Beverly 78-80, 381
 Mehoffer Józef 360
 Mehrabian Albert 187
 Merkel Angela 345
 Mezirow Jack 45-47
 Micewski Andrzej 338
 Michońska-Stadnik Anna 22, 25, 27-30, 54-55, 372, 374, 376-377, 379
 Mickiewicz Adam 199, 239, 349, 404, 441-442
 Miczka Tadeusz 337
 Miłosz Czesław 340, 356, 415
 Miodunka Władysław T. 11, 14-15, 25, 125, 145-146, 162, 186, 200-203, 208, 216, 219-220, 226-227, 230, 236, 238, 241, 253-260, 263-264, 270, 274, 277-278, 281, 284, 313, 319-321, 368-369, 455
 Modood Tariq 105-106
 Modrzejewska Helena 353
 Moniuszko Stanisław 356
 Mrozek Sławomir 239
 Musolff Andreas 110
 Myczko Kazimiera 49, 54, 56

 Napoleon I Bonaparte, cesarz Francuzów 351
 Nawracka Monika J. 14, 16-17, 381, 446
 Neuner Gerhard 264
 Newby David 26, 63-64, 66
 Nisbet Richard E. 89
 Norton Bonny 170

- Norwid Cyprian K. 340
 Nowak Kazimierz 346
 Nykiel-Herbert Barbara 223
- Ogiermann Eva 455
 Okoń Wincenty 31-32
 Osiecka Agnieszka 340
- Pacholarz-Ziółko Magdalena 230
 Papież Anna 230
 Pasięka Małgorzata 330-332, 334-336, 362
 Pawlak Mirosław 120
 Pawłowski Adam 160, 186
 Paździo Joanna 199, 390
 Penderecki Krzysztof 346
 Perkowska-Klejman Anna 40, 45-48
 Pfeiffer Waldemar 25, 219
 Piekot Tomasz 100, 258, 310-312, 314-315, 363, 370
 Piotrowska-Rola Ewa 345
 Piotrowska-Skrzypek Małgorzata 39, 54, 152
 Planet Manuel T. 182
 Pokora Mirosław 203
 Polok Krzysztof 97
 Popiełuszko Jerzy 228
 Porębska Marzena 345
 Prizel-Kania Adriana 348
 Proust Marcel 343
 Przechodzka Grażyna 342
 Przybyszewski Sebastian 242
 Pulinx Reinhilde 168
 Pułaski Kazimierz 228
 Pytasz Marek 337
- Rabczuk Anna 14
 Rabiej Agnieszka 221
 Rapley Tim 371, 373, 378
 Reich Kersten 287
 Rej Mikołaj 228
 Reuter Julia 109
 Reymont Władysław 356
 Risager Karen 82, 84-85, 172-173, 313-314, 317-318, 363, 400
 Roberts Celia 78
 Rogers Carl R. 85-86
 Rogoff Barbara 106-108, 305
 Rokicki Jarosław 232-233
 Rokita Jan M. 427
 Rowiński Cezary 208, 210-212
 Rólkowska Maria 242
 Ruiz de Zarobe Leyre 362, 379, 455
 Ruiz de Zarobe Yolanda 362, 379, 455
 Ryle Gilbert 30
- Sapir Edward 21
 Schmidt Sybille 13, 236-237
 Schröder-Sura Anna 150, 152
 Schwartz Shalom 90
 Scollon Ron 311
 Scollon Suzanne W. 311
 Sandlerowa Irena 351
 Seretny Anna 26, 221, 256, 264, 296-297, 332, 360
 Sienkiewicz Henryk 199, 239, 351-352, 356
 Simmel Georg 242
 Skłodowska-Curie Maria 239, 340, 346, 351
 Skudrzykowa Aldona 337
 Sławek Tadeusz 337

- Słowacki Juliusz 239, 441
 Smoczyński Paweł 207
 Smuk Maciej 75, 85-88
 Sobkowiak Paweł 22, 39, 123, 186-191, 193-194
 Spindler George 89
 Spychała Małgorzata 317
 Stachel Melissa 380
 Stanisław August Poniatowski, król Polski 356
 Stankiewicz Katarzyna 14, 139, 168, 198, 258, 298-301, 303-305, 309-311, 316, 370
 Stankiewicz Piotr 98
 Staszczak Zofia 76
 Stępień Tomasz 337
 Straub Jürgen 109
 Stwosz Wit 239
 Szczypiorski Andrzej 340
 Szelc-Mays Magdalena 264
 Szulc Aleksander 75
 Szymanowski Karol 239
 Szyborska Wisława 353, 356
 Szyntor-Bykowska Anna 315
- Ścibor Katarzyna 315
- Tambor Jolanta 337
 Taraszkiewicz Małgorzata 43-44
 Tautou Audrey 345
 Tienken Susanne 33
 Torenc Marta 173-176
 Trim John L. M. 320
 Turek Przemysław 221, 446
 Turnau Grzegorz 339
- Vinci Leonardo da 360
- Wajda Andrzej 239
 Wałęsa Lech 228, 239, 318, 441
 Wang Li 72
 Wąchocka Ewa 337
 Weaver Gary 110
 Welsch Wolfgang 36, 102-105, 363
 Whorf Benjamin L. 21
 Wiechecki Stefan 340
 Wieczorkiewicz Bronisław 202, 206
 Wierchowaska Maja 347
 Wilczek Piotr 337
 Wilczyńska Weronika 21-22, 25, 27-33, 36, 39-41, 45, 48-53, 55-56, 72, 75, 86-87, 99, 115-122, 140, 165-166, 219-220, 329, 351, 372, 374, 376-377, 379, 384, 426
 Witkowska Magdalena 42
 Wittel Andreas 110
 Wittgenstein Ludwig 105
 Wojtyła Karol, zob. Jan Paweł II
 Wolski Przemysław 59-60
 Wolszczan Aleksander 340
 Wójcik Julita 433
 Wójcikiewicz Marek 248
 Wójtowicz Janina 202
 Wójtowicz Katarzyna 347
 Wróbel Janusz 203
 Wysocka Maria 55-56
 Wyspiański Stanisław 339, 356, 360
 Wyszyński Stefan 228
- Zacharias Nugrahenny T. 29, 36, 372, 374
 Zając Jolanta 141, 309
 Zajenkowska Anna 97
 Zanussi Krzysztof 239

Indeks osobowy

- Zarzeczny Grzegorz 84, 100, 167, 258, 310-315, 363, 370
Zarzycka Grażyna 13, 16, 96, 219, 240-252, 255, 313, 317, 368, 420
Zawadzka Magdalena 342
Zhang Chun 72-73
Zieniewicz Andrzej 14, 198
Zimnak Marek 249
Zonoobi Rezvan 197
Żurek Anna 14, 139, 168, 198, 258, 298-301, 303-305, 309-311, 316, 370
Żydek-Bednarczuk Urszula 14

Biblioteka „LingVariów”. Glottodydaktyka

- t. 1: *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2. Praca zbiorowa*, pod red. I. Janowskiej, E. Lipińskiej, A. Rabiej, A. Seretny i P. Turka, Kraków 2011; wyd. 2 popr., Kraków 2016.
- t. 2: T. Czerkies, *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Kraków 2012.
- t. 3: B. Ligara, W. Szupelak, *Lingwistyka i glottodydaktyka języków specjalistycznych na przykładzie języka biznesu. Podejście porównawcze*, Kraków 2012.
- t. 4: A. Prizel-Kania, *Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu w języku polskim jako obcym*, Kraków 2013.
- t. 5: E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce. Na przykładzie nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego. Poradnik metodyczny z ćwiczeniami*, Kraków 2013.
- t. 6: P. E. Gębał, *Modele kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce i w Niemczech. W stronę glottodydaktyki porównawczej*, Kraków 2013.
- t. 7: P. E. Gębał, *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej*, Kraków 2014.
- t. 8: A. Seretny, *Słownictwo w dydaktyce języka. Świat słów na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Kraków 2015.
- t. 9: D. Gałyga, *Skuteczność nauczania cudzoziemców języka polskiego jako obcego na przykładzie działalności Instytutu Polonijnego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1996-2004*, Kraków 2015.
- t. 10: *Umiejętność rozumienia i tworzenia tekstów w świetle standardów wymagań egzaminacyjnych oraz Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego. Monografia zbiorowa*, pod red. E. Lipińskiej i A. Seretny, Kraków 2015.

- t. 11:** M. Stawicka, *W poszukiwaniu nowej równowagi w nauczaniu języków obcych w szkole wyższej na przykładzie projektu edukacyjnego English++*, Kraków 2015.
- t. 12:** *Tłumaczenie dydaktyczne w nowoczesnym kształceniu językowym. Monografia zbiorowa*, pod red. E. Lipińskiej i A. Seretny, Kraków 2016.
- t. 13:** *Język, literatura i kultura polska w świecie. Monografia zbiorowa*, pod red. W. T. Miodunki i A. Seretny, Kraków 2016.
- t. 14:** *Bilingwizm polsko-obcy dziś. Od teorii i metodologii badań do studiów przypadków. Monografia zbiorowa*, pod red. R. Dębskiego i W. T. Miodunki, Kraków 2016.
- t. 15:** *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie. Glottodydaktyka polonistyczna dziś. Monografia zbiorowa*, pod red. I. Janowskiej i P. E. Gębała, Kraków 2016.
- t. 16:** W. T. Miodunka, *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*, Kraków 2016.
- t. 17:** I. Janowska, *Wypowiedź ustna w dydaktyce językowej na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Kraków 2019.
- t. 18:** *Nauczanie języka polskiego jako obcego w grupach heterogenicznych*, monografia zbiorowa pod red. E. Lipińskiej i A. Seretny, Kraków 2019.
- t. 19:** M. Banach, D. Bucko, *Rozumienie tekstów pisanych w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Kraków 2019.

Nowe w Glottodydaktyce

Studia lingwistyczne i pedagogiczne

- t. 1:** P. E. Gębał, *Podstawy dydaktyki języka polskiego jako drugiego. Podejście integracyjno-inkluzyjne*, Kraków 2018.
- t. 2:** *Edukacja wobec migracji. Konteksty glottodydaktyczne i pedagogiczne. Monografia zbiorowa*, pod red. P. E. Gębała, Kraków 2018.
- t. 3:** *Specjalne potrzeby edukacyjne. Identyfikacja, obszary dostosowania i oddziaływania edukacyjno-terapeutyczne*, pod. red. B. Pitulę, J. Wolnego, Kraków 2019.

Sprzedaż prowadzi
KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
e-mail: akademicka@akademicka.pl
Księgarnia internetowa
<https://akademicka.pl>

DR MONIKA J. NAWRACKA – absolwentka etnologii, polonistyki, iranistyki, studiów glottodydaktycznych na Uniwersytecie Warszawskim oraz Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego na Uniwersytecie Humanistycznospołecznym SWPS (Warszawa). Studiowała także w Teheranie na Uniwersytecie Teherańskim i Uniwersytecie Allameh Tabataba'i. W roku 2017 obroniła na Uniwersytecie Warszawskim pracę doktorską w zakresie glottodydaktyki polonistycznej. Promotorka podejścia transkulturowego, konstruktywistycznego a zarazem refleksyjnego w uczeniu się i nauczaniu języków. Adiunktka w Instytucie Badań nad Edukacją i Komunikacją Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

Monografia stanowi powrót do problematyki kultury sensu largo i kultury polskiej w nauczaniu polszczyzny jako języka obcego. Autorka postrzega je z perspektywy generacji rozpoczynającej swą działalność dydaktyczną i naukową, dużą wagę przywiązując do wydarzeń z ostatnich lat. Ponieważ kilka znaczących prac na ten temat ukazało się przed rokiem 2010, jej podsumowanie nabiera specjalnego znaczenia.

Autorka prezentuje różne ujęcia zjawisk centralnych dla jej monografii (refleksyjności i kultury, międzykulturowości i transkulturowości) z punktu widzenia kilku nauk świadczących o interdyscyplinarności pracy (psychologii, antropologii, pedagogiki, filozofii czy socjologii). Monografia ma szansę stać się zauważalnym i ważnym głosem w dyskusji na temat dydaktyki kultury polskiej w kontekście glottodydaktycznym. (...) Już pora, aby w tym dyskursie pojawił się głos środowiska nowego, tworzącego się w Instytucie Badań nad Edukacją i Komunikacją Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

Z recenzji prof. Władysława T. Miodunki

